

samenstelling: E.J. Stoffels

(ej.stoffels@hetnet.nl)

VASTE PLANTEN

toepassen

deel 1

inleiding

begrippen

Inhoudsopgave

type het verwijzingsnummer gevolgd door <Enter>

Inleiding	3
Begrippen	10
Successie	11
Regressie	15
Stadium	16
Vegetatie	17
Beplanting	18
Begroeiing	19
Ecosysteem	20
Etages of lagen	21
Seizoensperiodiciteit	23
Relaties tussen de soorten	26
Groevormen	35
Levensvormen	39
Groeivoorwaarden	40

1. Inleiding

Natuur

- Natuurlijke levensgemeenschap
- Spontane ontwikkeling van planten
- Het eindstadium wordt pas na jaren bereikt
- Geen of weinig beheer gewenst

Cultuurtuin

- Kunstmatige levensgemeenschap
- Nauwelijks ontwikkeling
- Het eindstadium is dikwijls direct bereikt
- Veel onderhoud (actief)

Natuurtuin (wilde tuin)

- Van kunstmatige naar natuurlijke gemeenschap
- Aanplant, maar spontane ontwikkeling krijgt een kans
- Veel botanische kennis vereist
- Relatief veel beheer (begeleiding)

Sortiment

- In de **natuur** alleen inheemse soorten
- In de **siertuin** veel uitheemse planten (exoten)
- In de **natuurtuin** voornamelijk inheemse planten
- **Combineren** van zowel in- als uitheemse planten is altijd mogelijk

Voorbeelden **inheemse** vaste planten

Geranium

Lychnis

Leucanthemum

Campanula

Voorbeelden **uithemse** vaste planten

Iris

Cerastium

Euphorbia

Symphytum

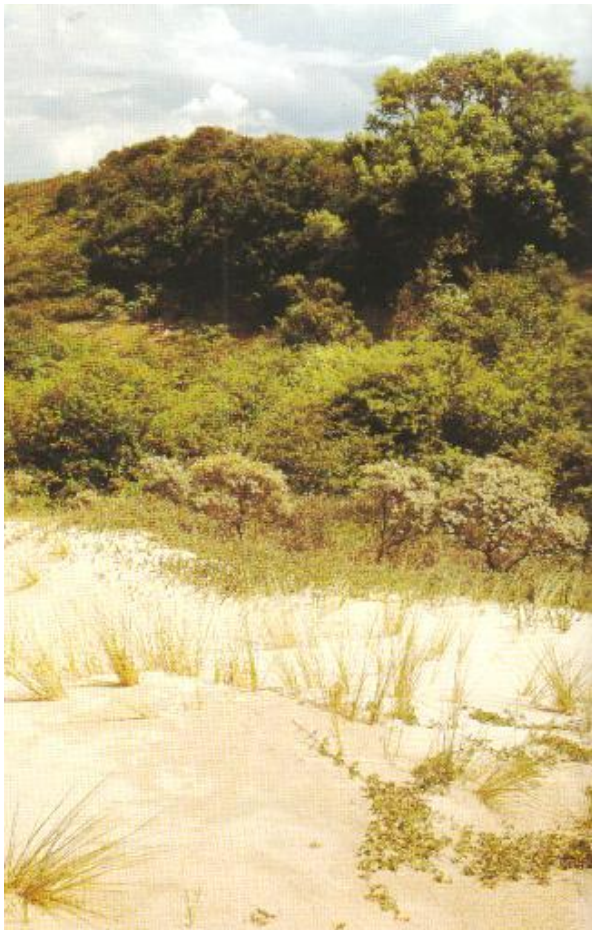

2. Begrippen

- Een kruidachtige begroeiing is geen blijvende (= **statische**) situatie
- Als de mens niet ingrijpt: ontwikkeling naar bos (= **successie**)
- Bij **extreme** omstandigheden: kruidachtige begroeiing is blijvend

Successie van zand naar
bos (duinen)

Successie van water
naar bos (veengebied)

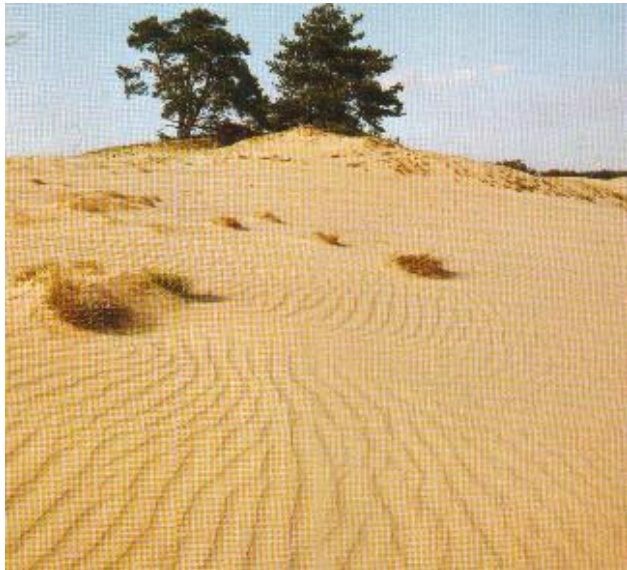

Successie

spontaan ontwikkelingsproces in de natuur:

- Kale bodem
- Éénjarige planten
- Tweejarige planten
- Overjarige planten (vooral grassen)
- Hoge kruiden
- Struiken
- Bomen

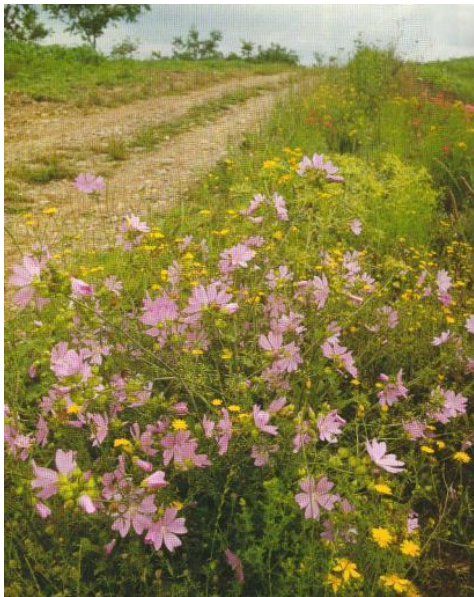
braak →

ééjarige planten →

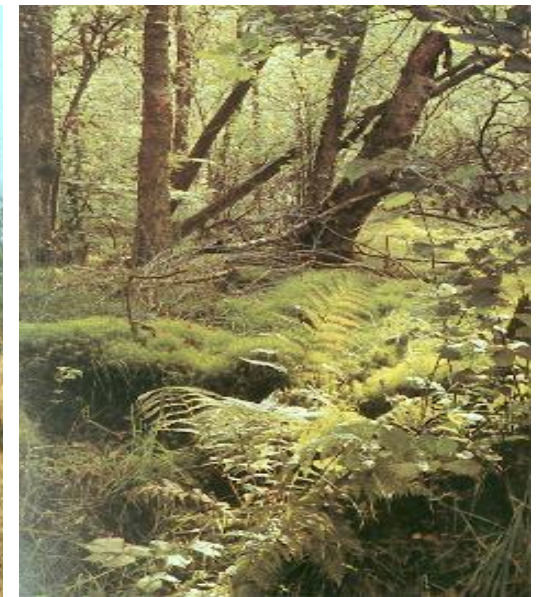
tweejarige planten →

overjarige planten →

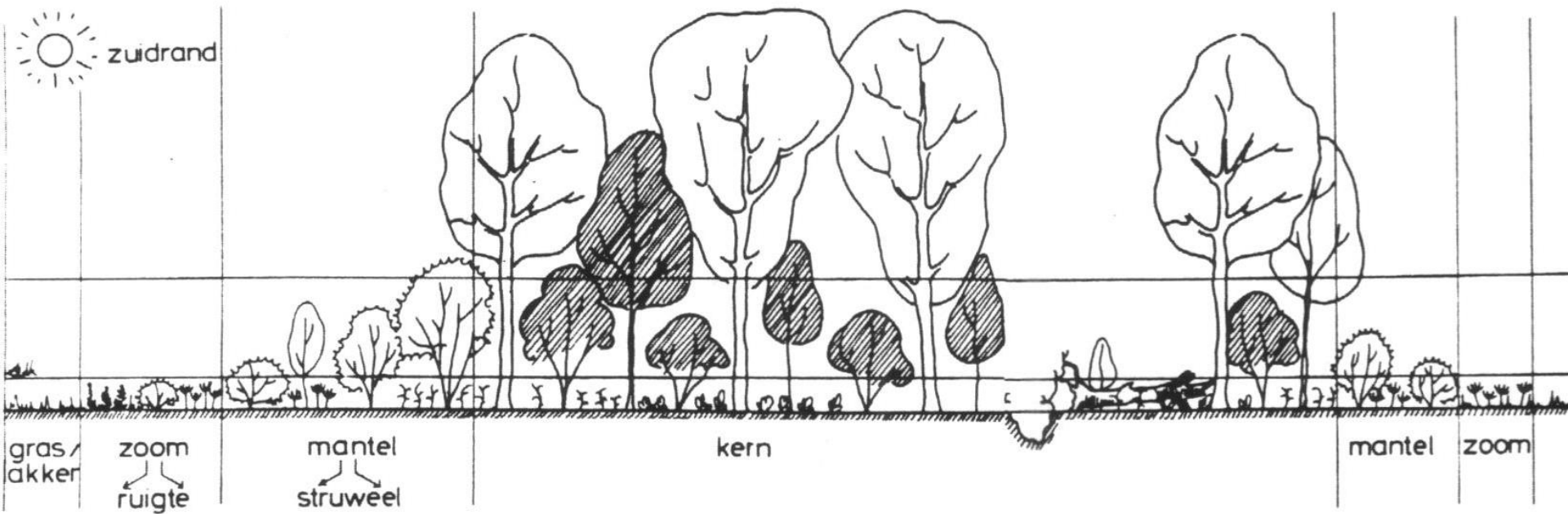
struiken →

bomen

Schematisch overzicht ontwikkeling begroeiing

akker

zoom

mantel

kern

Regressie: ontwikkeling remmen

Bijvoorbeeld ingrijpen door de mens zodat een bepaald stadium gehandhaafd blijft

- Kale bodem
- Éénjarige planten
- Tweejarige planten

- Overjarige planten (vooral grassen)
- Hoge kruiden

- Struiken
- Bomen

Vaste planten in een siertuin

Stadium:

- Kale bodem
- Éénjarige planten
- Tweejarige planten

- Overjarige planten (vooral grassen)
- Hoge kruiden

- Struiken
- Bomen

Start: *pionierstadium*

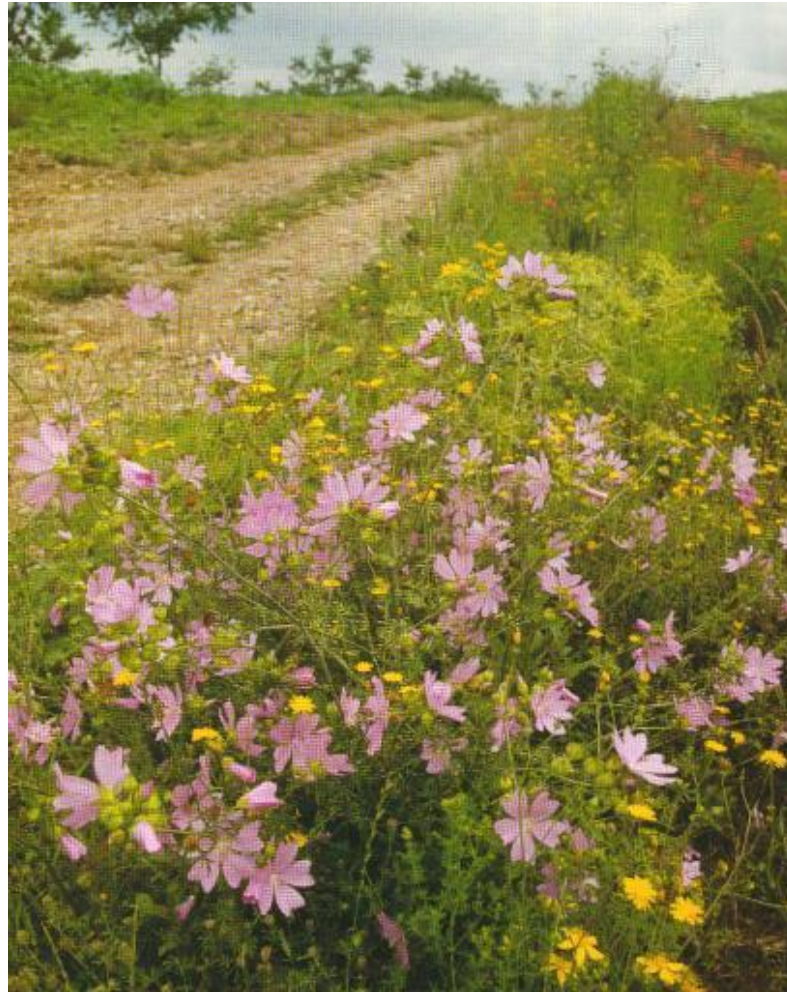
Een
kruidachtige
begroeiing is
nooit stabiel:
onderhoud is
vereist!

Einde: *climaxstadium*

Vegetatie:

- Spontaan optredende plantengroei

Bepanting:

- **Kunstmatig** aangebrachte plantengroei

Begroeiing:

- Spontane + kunstmatige plantengroei

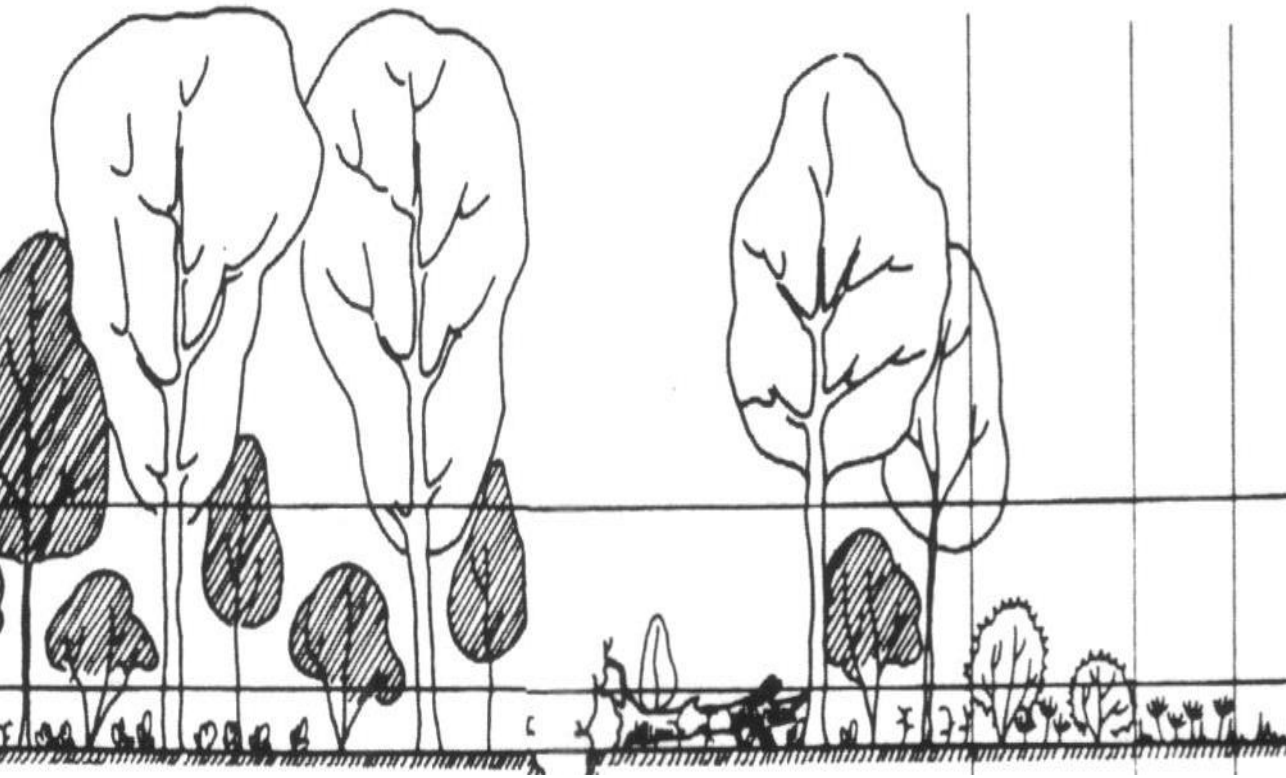
Ecosysteem:

- Een levensgemeenschap waarin de **biotische** bestanddelen, dus de planten en de dieren, één geheel vormen en waarbij er een wisselwerking tussen de biotische en **abiotische** factoren (licht, temperatuur, vochtigheid en bodem) heerst noemen wij een ECOSYSTEEM

Het meest complete ecosysteem: bos

Etages of lagen:

boomlaag

struiklaag

kruidlaag

moslaag (strooisellaag)

Etages of lagen:

Seizoensperiodiciteit:

Door de wisseling van seizoenen wordt de ontwikkeling van planten in bossen sterk beïnvloed. Om te overleven in een (donker) bos hebben zich veel planten aangepast.

1. Vroege bloei (vóór het bladerdek):
Bosanemoon

Seizoensperiodiciteit:

Door de wisseling van seizoenen wordt de ontwikkeling van planten in bossen sterk beïnvloed. Om te overleven in een (donker) bos hebben veel planten zich aangepast.

2.
Zeer lange
vegetatieperiode:
Dagkoekoeksbloem

Seizoensperiodiciteit:

Door de wisseling van seizoenen wordt de ontwikkeling van planten in bossen sterk beïnvloed. Om te overleven in een (donker) bos hebben veel planten zich aangepast.

3.
Wintergroene
bladeren:
Klimop

Relaties tussen de soorten:

In een (natuurlijk) ecosysteem kunnen in veel gevallen soorten elkaar positief (*symbiose*) of negatief (*concurrentie*) beïnvloeden.

a. Neutraliteit

Geen aanspraak
maken op dezelfde
ruimte in de bodem

Aronskelk: *diep* wortelend

Bosanemoon: *ondiep* wortelend

Relaties tussen de soorten:

In een (natuurlijk) ecosysteem kunnen in veel gevallen soorten elkaar positief (**symbiose**) of negatief (**concurrentie**) beïnvloeden.

a. Neutraliteit

Vinca en Tulipa kunnen in de tuin door elkaar worden geplant: ze storen elkaar niet.

Relaties tussen de soorten:

In een (natuurlijk) ecosysteem kunnen in veel gevallen soorten elkaar positief (**symbiose**) of negatief (**concurrentie**) beïnvloeden.

b. Concurrentie

Veel strijd om
voedsel, ruimte licht
en water

De kruidlaag wordt nu
gevormd door
schaduwminnende varens

Relaties tussen de soorten:

In een (natuurlijk) ecosysteem kunnen in veel gevallen soorten elkaar positief (**symbiose**) of negatief (**concurrentie**) beïnvloeden.

c. Mutualisme

Twee planten leven samen en hebben daar beiden voordeel van.

Beuken leven in symbiose met een schimmel. De beuk onttrekt water en voedingszouten aan de schimmel, de laatste neemt o.a koolhydraten terug.

vereniging van wortel en zwam: mycorrhiza of zwamwortel

Relaties tussen de soorten:

In een (natuurlijk) ecosysteem kunnen in veel gevallen soorten elkaar positief (**symbiose**) of negatief (**concurrentie**) beïnvloeden.

d. Commensalisme

Twee planten leven samen, de een heeft daar voordeel van, de ander heeft er geen wezenlijk nadeel van.

Varens groeien in de schaduw van bomen. Zonder de bomen geen varens. De bomen kunnen zonder de varens gedijen.

Relaties tussen de soorten:

In een (natuurlijk) ecosysteem kunnen in veel gevallen soorten elkaar positief (**symbiose**) of negatief (**concurrentie**) beïnvloeden.

d. Commensalisme (permanent)

Twee planten leven samen, de een heeft daar voordeel van, de ander heeft er geen wezenlijk nadeel van.

Mossen groeien op bomen zonder daar voedsel aan te onttrekken (epifyten)

Relaties tussen de soorten:

In een (natuurlijk) ecosysteem kunnen in veel gevallen soorten elkaar positief (*symbiose*) of negatief (*concurrentie*) beïnvloeden.

e. Parasitisme

Een parasiet onttrekt voedsel uit een gastheerplant waar hij op leeft.

Houtzwammen op een boom
Veel houtzwammen zijn secundaire parasieten, ze leven op dode bomen

Relaties tussen de soorten:

In een (natuurlijk) ecosysteem kunnen in veel gevallen soorten elkaar positief (**symbiose**) of negatief (**concurrentie**) beïnvloeden.

e. Parasitisme

Een parasiet onttrekt voedsel uit een gastheerplant waar hij op leeft.

Grote bremraap
*Groeit op de wortel van
verschillende bremsoorten*

Relaties tussen de soorten:

In een (natuurlijk) ecosysteem kunnen in veel gevallen soorten elkaar positief (symbiose) of negatief (concurrentie) beïnvloeden.

e. (Half)parasitisme

Een halfparasiet vormt wel bladgroen (kan dus zelf assimileren) maar onttrekt water en voedingszouten aan de gastheer

Viscum album
(Maretak) op
Populier of Appel

Groei vormen:

Algemene kenmerken, vaak gekoppeld aan een type begroeiing.
De kennis van groei vormen is vooral van belang met betrekking tot het beheer.

a. Houtige gewassen (bomen en heesters)

Aesculus

Syringa

Groei vormen:

Algemene kenmerken, vaak gekoppeld aan een type begroeiing.
De kennis van groei vormen is vooral van belang met betrekking tot het beheer.

b. Kruidachtige gewassen Bezitten geen bovengrondse organen die ouder worden dan één jaar

- *éénjarige planten*

Voltoeien binnen één jaar hun levenscyclus (zaad, groei, bloei, zaad)

Helianthus

- *tweejarige planten*

1e jaar wortelrozet + penwortel;
2e jaar bloei en zaad

Lunaria

Groei vormen:

Algemene kenmerken, vaak gekoppeld aan een type begroeiing.
De kennis van groei vormen is vooral van belang met betrekking tot het beheer.

b. Kruidachtige gewassen Bezitten geen bovengrondse organen die ouder worden dan één jaar

- *overjarige planten* Meer dan één seizoen bloeien en zaadvorming; vaak vegetatieve vermeerdering

Rozetplant
Verbascum

Polvormer
Aster

Zodevormer
Sagina

Kruiper
Fragaria

Wortelstok
Verbascum

Knol
Dahlia

Bol
Tulipa

Groei vormen:

Algemene kenmerken, vaak gekoppeld aan een type begroeiing.
De kennis van groei vormen is vooral van belang met betrekking tot het beheer.

b. Kruidachtige gewassen Bezitten geen bovengrondse organen die ouder worden dan één jaar

- *planten met speciale eigenschappen*

Klim- en slingerplanten
Tropaeolum

Vetplanten
Sedum

Moeras- en waterplanten
Nymphaea

Levensvorm:

De ‘overlevingsstrategie’ van een soort: een opsomming van meerdere kenmerken en eigenschappen. De kennis van de levensvorm is bepalend voor een juiste toepassing en het beheer!

Iris pseudacorus (Gele lis)

- Wortelstokplant
- Bodem: vochtig/nat/humusrijk
- Zonnige – licht beschaduwde standplaats
- Bloemen: hommelpbestuiving
- Zaden drijven op het water

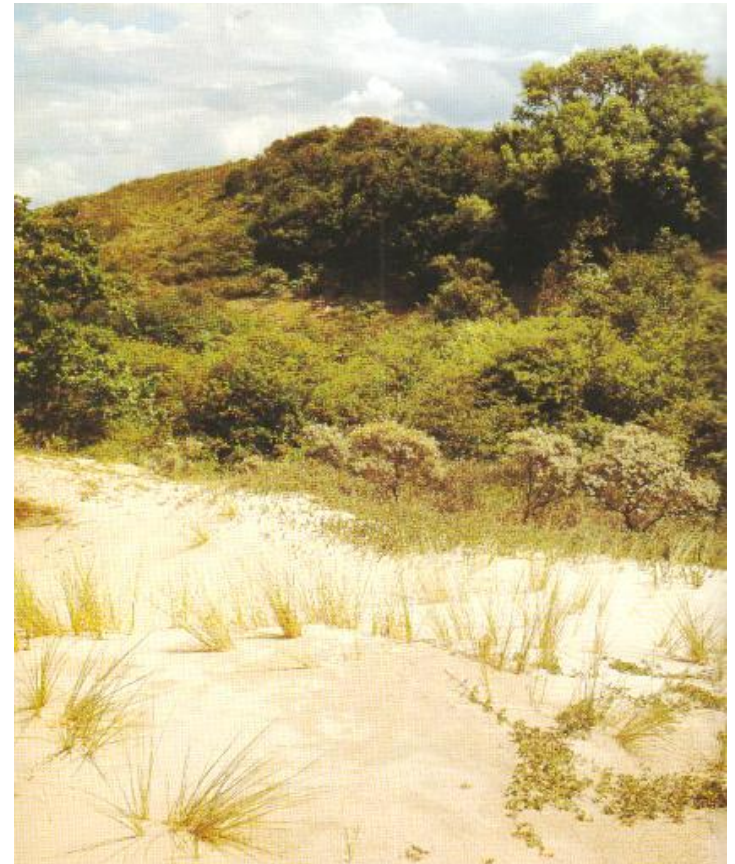

Groeivoorwaarden:

In iedere bepaalde natuurlijke omstandigheid zal een specifieke vegetatie ontstaan. Deze zal aangepast zijn aan:

- Bodemtoestand
- Waterstand
- Klimatologische omstandigheden (macro en micro)
- Lichtintensiteit (zon of schaduw)

Tezamen met de onderlinge relatie en successie ontstaat een
PLANTENGEMEENSCHAP

Groeivoorwaarden:

In een cultuursituatie (tuin of park) zal de soortenkeus afhankelijk zijn van de volgende factoren:

- Grondsoort
- Stand van het grondwater
- Klimatologische omstandigheden (macro en micro)
- Hoedanigheid van het terrein (helling, rotsachtig, enz.)
- Lichtbehoefte

Bij het samenstellen van een beplantingsplan moet de keuze in de *eerste plaats* door deze groeivoorwaarden worden bepaald. Pas *daarna* kan worden gelet op de esthetische kwaliteiten!

Groeivoorwaarden:

Voorbeelden van cultuursituaties en de daarbij aangepaste soortenkeus

Groeivoorwaarden:

Voorbeelden van cultuursituaties en de daarbij aangepaste soortenkeus

2

3

Groeivoorwaarden:

Voorbeelden van cultuursituaties en de daarbij aangepaste soortenkeus

Groeivoorwaarden:

Voorbeelden van cultuursituaties en de daarbij aangepaste soortenkeus

